УДК 801.8:81'255:316.75 **Марищук В.О.**

АДАПТАЦІЯ ІДЕОЛОГІЧНИХ НАРАТИВІВ У ПЕРЕКЛАДІ: ВИКЛИКИ ТА СТРАТЕГІЇ ПОДОЛАННЯ

У статті досліджується адаптація ідеологічних наративів у перекладі, зосереджуючись на проблемах і викликах, пов'язаних із перекладом пропагандистських текстів у контексті російсько-українського конфлікту. Особливу увагу приділено інтегративному підходу, який враховує мовні й екстралінгвістичні фактори для створення збалансованих перекладів, що зберігають етичну й культурну цілісність оригіналу. Стаття наголошує на важливості міждисциплінарної співпраці з експертами для підвищення якості перекладу ідеологічних текстів.

Ключові слова: переклад, наратив, пропаганда, трансформації, ідеологія

The article explores the adaptation of ideological narratives in translation, focusing on the problems and challenges associated with translating propaganda texts within the framework of the Russian-Ukrainian conflict. Special attention is given to an integrative approach that takes into account linguistic and extralinguistic factors to create balanced translations that preserve the ethical and cultural integrity of the original. The article highlights the significance of interdisciplinary collaboration with experts to enhance the quality of translating ideological texts.

Keywords: translation, narrative, propaganda, transformations, ideology.

У сучасному світі глобалізації та поширення інформаційних технологій переклад наративів ідеології та пропаганди стає важливим завданням, особливо в контексті російсько-українського конфлікту. Війна між росією та Україною, що триває з 2014 року, спричинила величезний потік інформації, який часто несе ідеологічно упереджений характер і слугує інструментом політичної пропаганди. У такій ситуації аналіз перекладу цих наративів набуває ключового значення для розуміння суспільних реакцій і ситуації в цілому. Дана стаття спрямована на дослідження особливостей перекладу наративів ідеології та пропаганди в контексті російсько-української війни.

Дослідженням політичної пропаганди займалися такі науковці, як Васильєва Н. В., Гаврилюк С. І., Гапій В. Е., Драбюк С. С., Звоздецька О. та інші.

Метою статті є виокремлення особливостей перекладу наративів ідеології та пропаганди в умовах російсько-української війни.

Пропаганда є інструментом політичної та ідеологічної діяльності, засобом соціального контролю, що спрямований на поширення певних ідей, цінностей, норм і моделей поведінки в суспільстві. Згідно з

класичною теорією пропаганди, пропаганда є частиною тотальної політики нарівні з дипломатичними та економічними стратегіями, а також військовою силою. Пропаганда зазначається як застосування масових комунікацій лише на користь влади. У зазначеному контексті важливо враховувати соціальні інтереси суб'єкта пропаганди та їхню взаємодію з інтересами суспільства і різних соціальних груп для кращого розуміння суті пропаганди [1, с. 638].

У росії культурний та інформаційний простір значною мірою формувався під впливом націоналістично налаштованих владних еліт, які активно використовували телебачення для створення образу Володимира Путіна як лідера, що обіцяє перемогу над ворогами та відродження російської величі. Ця стратегія, схожа на радянські практики, сприяла підвищенню неоімперських настроїв серед російського суспільства та еліт. Російська пропаганда широко застосовувала методи дегуманізації українців, щоб підготувати своє населення до конфлікту з Україною, акцентуючи на необхідності окупації та заборони українських національних рухів.

Внаслідок цієї політики відбулося відродження практик тоталітарного режиму, впровадження цензури в історичних дослідженнях і викривлення історичних фактів для виправдання дій російського керівництва. Окупаційна політика росії відкрила нову стадію боротьби за незалежність України, що перетворилася на ідеологічне протистояння між путінським режимом та українською державою, створюючи загрозу для цивілізованого світу.

Адаптація ідеологічних наративів вимагає застосування перекладацьких трансформацій, які є невід'ємною частиною теорії перекладу. В теорії перекладу вивчаються різні методи переходу від одиниць однієї мови до одиниць іншої, що включає два основні процеси: власне переклад і інтерпретацію. У першому випадку відбувається безпосереднє перенесення мовних знаків з однієї мови в іншу, не вдаючись до детального аналізу змісту тексту. У другому випадку перекладач спочатку осмислює, який фрагмент реальності представлений в оригіналі, а потім відтворює його засобами мови перекладу [2].

Однією з основних проблем є забезпечення адекватного передання ідеологічного змісту, не спотворюючи при цьому оригінальні повідомлення. Це вимагає від перекладача не лише володіння мовними навичками, а й глибокого розуміння культурного та політичного контексту. Адаптація наративів потребує застосування різних перекладацьких трансформацій, таких як описовий переклад, калькування, транскрипція та інтерпретація, що допомагають зберегти автентичність ідеологічних посилів [3].

Виклики, пов'язані з дегуманізацією, політичною цензурою та викривленням історичних фактів, створюють додаткові труднощі для перекладачів, які працюють з ідеологічними наративами. Дегуманізація, яка проявляється в пропагандистських текстах через негативне зображення

певних груп людей, націй чи культур, може впливати на вибір лексики та стилістичних засобів у перекладі. Перекладачам необхідно бути особливо уважними, щоб не переносити ці упередження у мову перекладу, а навпаки, нейтралізувати їх вплив, зберігаючи при цьому зміст і намір оригіналу.

Політична цензура, яка часто супроводжує ідеологічні наративи, може накладати обмеження на доступ до певної інформації, що ускладнює процес перекладу. Перекладачі змушені працювати з текстами, які вже зазнали впливу цензури, і мають зберігати об'єктивність та точність, одночасно прагнучи відновити баланс і правдивість у переданих повідомленнях.

Викривлення історичних фактів у пропаганді також становить значну проблему для перекладачів, оскільки таке викривлення може змінювати сприйняття історичних подій, впливаючи на суспільну свідомість. Перекладачі повинні розуміти контекст і джерела таких викривлень, щоб уникнути їх подальшого поширення в перекладі, особливо якщо це стосується чутливих або суперечливих тем.

Для подолання цих бар'єрів одним із ключових підходів є інтегративний підхід, який включає аналіз не лише мовних, а й екстралінгвістичних факторів. Це означає, що перекладачі повинні враховувати культурний, політичний, історичний і соціальний контекст тексту, розуміти цілі та наміри авторів, а також потенційний вплив перекладу на цільову аудиторію. Такий підхід дозволяє створити більш точний і збалансований переклад, який не лише передає зміст оригіналу, але й зберігає його етичну та культурну цілісність [4].

Інтегративний підхід також передбачає використання міждисциплінарних знань, що дозволяє перекладачам ефективніше справлятися з викликами ідеологічного контенту. Це може включати співпрацю з експертами в галузі історії, політики, соціології або медіазнавства, які можуть надати додаткові інсайти та допомогти уникнути підводних каменів, пов'язаних із перекладом маніпулятивних або пропагандистських текстів.

Висновки. Адаптація ідеологічних наративів у перекладі є складним процесом, який вимагає глибокого розуміння соціального, культурного та політичного контексту, особливо у російсько-українському конфлікті. Основними викликами залишаються дегуманізація, цензура та викривлення історичних фактів. Для подолання цих бар'єрів перекладачі застосовують різні трансформації, такі як описовий переклад і калькування, щоб зберегти автентичність тексту та нейтралізувати маніпулятивний вплив. Інтегративний підхід, що враховує мовні й екстралінгвістичні фактори, дозволяє створювати більш збалансовані переклади, зберігаючи етичну й культурну цілісність оригіналу. Міждисциплінарна співпраця з експертами також підвищує якість роботи з ідеологічними текстами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гапій В. Е. Пропаганда як інструмент впливу на підсвідомість людини в сучасній Україні. Молодий вчений. 2018. № 1. С. 636–641. URL: https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5411/5303 (дата звернення 10.09.2024)
2. Канарська А., Митко А. Пропаганда й маніпуляції в інформаційній сфері. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія: Міжнародні відносини. Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки; редкол.: Є.Б.Тихомирова та ін. Луцьк, 2018. № 1. С. 66–72.
3. Карабан В. І. Теорія і практика перекладу з української мови на англійську. Вінниця : Нова Книга, 2003. 605 с.
4. Кеворкян К. Е. Пропаганда як політична комунікація. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 22, Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. Київ, 2012. Вип. 8. С. 73–77. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_022_2012_8_14. (дата звернення 12.09.2024)

Науковий керівник кандидатка філологічних наук, доцентка Хан О.Г.